

Схема використання голштинно-фризьких бугаїв при створенні нового внутріпородного типу чорно-рябої породи.

з бажаними якістьями, всебічно оцінити бугаїв за індивідуальними ознаками та якістю потомства для закладення ліній і гілок.

Роботу щодо закріплення і консолідації бажаних якостей тварин із застосуванням різноманітних прийомів відбору і підбору, створення генеалогічної структури і збільшення кількості поголів'я нового внутріпородного типу худоби проводять на другому етапі.

Схема створення типу (див. рисунок) передбачає одержання тварин $3/4$ — $5/8$ -кровних за голштинно-фризькою породою з наступним розведенням їх «в собі». В племінних заводах виділена певна частина корів (від 50 до 75%), яких осіменяють спермою голштинно-фризьких бугаїв. Одержаних маток генотипу $1/2$ голштинно-фризької \times $1/2$ чорно-рябої порід осіменяють знову спермою чистопородних голштинно-фризьких бугаїв. Потім тварин з генотипом $3/4$ голштинно-фризької \times $1/4$ чорно-рябої порід розводять «в собі». За такою схемою ведуть роботу також і в кращих товарних стадах (приблизно близько 100 тис. корів). Бугайців генотипу $1/2$ голштинно-фризької \times $1/2$ чорно-рябої порід, одержаних від кращих за продуктивністю чорно-рябих корів, використовують для осіменіння корів у товарних стадах (близько 100 тис. корів). Одержаних від такого підбору тварин генотипів $1/4$ голштинно-фризької \times $3/4$ чорно-рябої порід осіменяють спермою чистопородних голштинно-фризьких бугаїв. Тварин генотипів $5/8$ голштинно-фризької \times $3/8$ чорно-рябої порід розводять «в собі».

Обидва шляхи використання голштинно-фризьких бугаїв дають змогу одержувати тварин, схожих за генотипом. Застосування цих схем зумовлено, з одного боку, участю в створенні типу великої кількості маточного поголів'я чорно-рябої породи (200 тис.), з другого — недостатньою кількістю чистопородних бугаїв голштинно-фризької породи на першому етапі роботи.

Обов'язковою умовою на всіх етапах створення нового внутріпородного типу чорно-рябої породи є організація на сучасному рівні випробування бугаїв за якістю потомків. Оцінка трьох бугаїв голштинно-фризької породи, яких використовували в племзаводі «Митниця», свідчить, що якість їх дочок варіює в досить значних межах. Так, надій 48 дочок бугая Вансайда 321910 за I лактацію становив в середньому 4820 кг молока з вмістом жиру 3,61%. В той же час від дочок бугая Реварда 295 014 одержано по 4079 кг молока з вмістом жиру 3,70%. Різниця за кількістю молочного жиру на користь дочок Вансайда становила 22,2 кг. Все це підтверджує необхідність оцінки.

З цією метою підібрані кращі племінні господарства: «Митниця», «Кожанський», «Плосківський», «Бортничі», дослідні господарства «Терезине» і «Олександрівка» та ін.

Загальне поголів'я чорно-рябої породи, яке включене в роботу щодо створення внутріпородного типу, становить 200 тис. корів і телиць.

Продуктивність корів нового внутріпородного типу у I лактацію повинна становити 4200 кг і 3,7% жиру, у II — відповідно 5200 кг і 3,7%, в III лактацію і старше — 6000 кг і 3,7%, а жива маса — відповідно 500, 550 і 600 кг. Вим'я у них повинно мати ванно- і чашоподібну форми з індексом 44—45%, швидкість молоко-віддачі первісток становить не менше 1,6 кг/хв. Висота в холці повновікових корів 132—138 см, бугаїв — 145—147 см. Оцінка екстер'єру тварин бажаного типу повинна становити не менше 80 балів.

На першому етапі передбачено одержати достатню кількість тварин потрібної кровності, відібрати тварин

Випробовують бугаїв при створенні нового внутріпородного типу чорно-рябої породи в 25 племінних стадах Київської області.

Для підтримання достатньої генетичної різноманітності при створенні нового типу чорно-рябої породи використовують бугаїв п'яти ліній голштинно-фризької породи: Рефлекшн Соверинг 198 998, Сілінг Грайджун Рокіт 252 803, Інка Супрім Рефлекшн 121 004, Монтвік Чіфтейн 95 769 і Віс Бек Айдіал 1013415. За п'ять років (1975—1979) в господарствах області одержано понад 200 тис. телиць від голштинно-фризьких бугаїв, в тому числі 4 тис. у племінних господарствах. Роботу щодо створення нового внутріпородного типу чорно-рябої породи передбачено завершити до 1990 р.

Надійшла до редколегії 19.09.1979 р.

УДК 636.82.11

ЗМІНА ТИПУ БУДОВИ ТІЛА ЧОРНО-РЯБОЇ ХУДОБИ ЗАХІДНИХ РАЙОНІВ УКРАЇНСЬКОЇ РСР В ПРОЦЕСІ СЕЛЕКЦІЙНОЇ РОБОТИ

К. Й. ПРОЗОРА, кандидат сільськогосподарських наук

Львівський зооветеринарний інститут

В процесі вдосконалення кожної породи великої рогатої худоби змінюються її біологічні та морфологічні особливості в результаті співвідносної взаємодії спадкових якостей з факторами зовнішнього середовища. Одним з найважливіших аспектів процесу удосконалення великої рогатої худоби є мінливість екстер'єру, який значною мірою зумовлює поняття про тип худоби взагалі. Тепер значно менше уваги приділяється селекції за зовнішніми ознаками, проте відомо, що екстер'єр змінюється при проведенні відбору за такими основними селекційними ознаками, як молочність та якісний склад молока.

Ведення селекційної роботи в умовах інтенсифікації молочного скотарства потребує врахування і певних морфологічних ознак, особливо тих, які поряд з ознаками, що визначають рівень продуктивності тварин, відіграють значну роль у можливості використання тварин для промислової технології виробництва молока.

Зміну екстер'єру чорно-рябої худоби західних районів Української РСР ми вивчали на основі аналізу мінливості основних промірів статей екстер'єру при різних умовах вирощування ремонтних телиць (прив'язне та безприв'язне утримання), проведення обстежень маточного поголів'я при складанні перспективних планів селекційної роботи в 25 господарствах та порівняння одержаних результатів з інформативними матеріалами про тварин, які записані до ДПК по чорно-рябій породі.

В результаті вивчення екстер'єру з врахуванням впливу умов утримання на основі дослідів, проведених в учоспі «Комарнівський», встановлено, що телиці чорно-рябої породи, яких вирощували в умовах безприв'язного утримання в напів-закритих приміщеннях, росли й розвивались краще, ніж їх аналоги. В 6-місячному віці їх жива маса становила 181,1 кг, телиць контрольної групи — 155,4 кг, у 12-місячному — відповідно 283,0 і 273,5 кг. Тварини дослідної групи перевищували своїх аналогів за деякими промірами статей екстер'єру, а саме: вони мали більшу ширину та обхват грудей, ширину та півобхват заду, а також косу довжину тулуба. За висотними промірами (висота в холці, в спині та крижах) тварин дослідної та контрольної груп не різнилися між собою. На основі визначення індексів будови тіла встановлено, що з віком зменшуються індекси перерослості та м'ясності, а розтягнутості та грудний — збільшуються. Тварини, вирощені в умовах безприв'язного утримання, порівняно з телицями контрольної групи мали більш високі індекси розтягнутості, тазо-грудний, грудний та м'ясності.

На основі викладеного вище матеріалу можна зробити висновок, що при формуванні тварин бажаного типу чорно-рябої породи західних районів республіки, враховуючи вимоги технології виробництва молока на промисловій основі, в спеціалізованих господарствах по вирощуванню нетелей та корів-первісток необхідно застосовувати безприв'язне утримання тварин.

1. Проміри статей екстер'єру корів чорно-рябої породи західних районів України 2. Індекси будови тіла корів чорно-рябої породи західних районів України

Проміри	За даними Я. І. Первака		За даними Н. Ф. Піпко			Вік, отелення		
	Львівська область	Дрого-бицька область	вік, отелення			I	II	III і старші
			I	II	III			
n	—	—	224	152	237	937	738	8238
Висота в холці	126,5	126,0	121	123	125	122,5	124,0	125,6
Висота в спині	—	—	121	122	124	123,3	126,7	126,8
Висота в крижах	131,7	132,3	127	128	130	126,2	129,9	129,2
Глибина грудей	66,2	66,7	60	63	65	62,7	65,1	65,9
Ширина грудей	37,2	38,4	38	40	42	40,3	41,3	42,4
Ширина в кульшових зчленуваннях	50,9	50,8	44	46	49	47,3	48,6	49,1
Коса довжина тулуба — пальцею	—	—	140	142	147	140,7	142,6	147,2
Коса довжина тулуба — стрічкою	151,9	153,6	153	161	167	151,7	156,9	161,2
Коса довжина заду	50,0	50,3	44	46	48	45,7	46,8	48,0
Обхват грудей	178,4	176,0	168	175	180	177,1	181,5	182,9
Обхват п'ястка	18,2	17,5	17	18	18	18,3	18,2	18,4

Аналіз динаміки промірів статей екстер'єру залежно від віку, проведені нами на прикладі одних і тих же корів племадгоспу «Винниківський», свідчить що до першої лактації закінчується зміна промірів голови, до другої і третьої лактацій незначно змінюються висотні проміри та проміри задньої третини тулуба і суттєво зростають проміри косої довжини тулуба, глибини та обхвату грудей.

Порівнюючи проміри статей екстер'єру у тварин обстежених господарств аналогічними показниками корів, записаних у племінні книжки, та даними обстежень, проведених іншими авторами, слід зауважити, що значно зросли проміри статей, які характеризують розвиток молочної худоби в напрямку комбінованого типу екстер'єру, а саме: ширина і глибина грудей, обхват грудей, широтні проміри задньої третини тулуба (табл. 1).

Порівняння наведених даних з результатами першого обстеження І. М. Ключка (1947) свідчить, що не лише племінна група тварин окремих господарств (за даними Н. Ф. Піпко, 1968) значно перевищує аналогічні показники, а й за результатами масового обстеження, проведеного нами, що вказує на значне поліпшення типу будови тіла масиву худоби в цілому. Індекси будови тіла вказують на те, що в даний час значно зросла масивність худоби, тварини стали більш компактними (табл. 2).

Порівнюючи проміри статей екстер'єру та індекси будови тіла чорно-рябої худоби західних районів республіки з аналогічними показниками даної породи в інших зонах розведення нашої країни (М. М. Лебедев та ін., 1971; Є. А. Арзуманян та ін., 1973), ми встановили, що за висотними промірами повновікові корови поступаються перед тваринами середньоросійського, уральського та сибірського відрідь. Це певною мірою можна пояснити інтенсивним використанням голландської худоби в зазначеній екологічній зоні. Підтвердженням цьому є те, що за широтними промірами тулуба суттєвої різниці між тваринами не спостерігається, а за промірами довжини тулуба, глибини грудей та обхвату п'ястка худоба західних районів республіки перевищує інші популяції чорно-рябої худоби СРСР.

Порівняння одержаних нами результатів досліджень з вимогами, які ставляться у перспективному плані вдосконалення чорно-рябої худоби в УРСР. (Ф. Ф. Ейнер та ін., 1969), свідчить, що повновікові корови обстежених господарств не досягають на 5—6 см мінімальних стандартів за висотними промірами, хоча й задовольняють поставлені вимоги до широтних промірів та промірів, які характеризують розвиток тулуба в довжину.

Аналізуючи співвідносну мінливість показників екстер'єру між собою та молочною продуктивністю і живою масою, ми виходили з положення про єдність анатомо-морфологічної будови організму з його функціональними властивостями.

Індекси	За даними Я. І. Первака (1959)		За даними Н. Ф. Піпко (1968)			Вік, отелення		
	Львівська область	Дрого-бицька область	вік, отелення			I	II	III і старше
			I	II	III і старше			
Довгоногості	47,6	47,0	50,4	49,1	48,1	48,8	47,5	47,5
Розтягнутості	120,1	121,9	115,6	115,5	118,4	114,9	115,0	117,2
Збитості	117,4	114,6	120,0	123,2	122,3	125,8	146,4	145,6
Перерослості	104,1	105,0	104,9	104,0	104,0	103,0	104,7	102,8
Тазо-грудний	73,1	75,6	86,4	86,9	85,7	85,2	85,1	86,4
Грудний	56,1	57,6	63,3	63,5	64,7	64,3	63,5	64,4
Масивності	141,0	139,7	138,8	142,3	144,0	144,6	146,4	145,6
Костистості	14,4	13,9	14,1	14,6	14,4	14,9	14,7	14,7

ми. Розділяючи думку Д. А. Кисловського (1965) про нерівнозначність кореляційних та причинних взаємозв'язків між ознаками екстер'єру і продуктивними ознаками, ми вважаємо, що в селекційній роботі є можливість до певної міри використовувати стабільні показники взаємозв'язків, які повторюються в ряді порід чи екологічних типів породи. Більшість коефіцієнтів кореляції промірів між собою слабо взаємопов'язані. В межах середнього взаємозв'язку перебувають коефіцієнти кореляції промірів статей екстер'єру, пов'язаних між собою анатомічно. Привертає увагу наявність високих коефіцієнтів кореляції між окремими широтними та висотними промірами, а також між промірами довжини тулуба і обхвату грудей, що вказує на цілеспрямованість змін у типі будови тіла чорно-рябої худоби західних районів України. Аналіз коефіцієнтів успадкування визначених подвоєнням коефіцієнтів кореляції та регресії дочок за матерями, вказує на те, що материнська спадковість має більший вплив на формування висотних промірів (h^2 висоти в холці дорівнює 0,50—0,58, висоти в спині — 0,54—0,92, висоти в крижах — 0,62—0,66), решта промірів більше зазнає впливу інших факторів.

Між промірами статей екстер'єру та основними ознаками молочної продуктивності існують певні постійні залежності. Так, у більшості випадків ми встановили позитивний взаємозв'язок між рівнем надоїв та висотою в холці (0,27), рівнем надою та висотою в крижах (0,41), рівнем надою та косою довжиною заду (0,37). Між жирномолочністю і промірами статей екстер'єру не встановлено вірогідних показників взаємозв'язку.

Розрахунок взаємозв'язку між живою масою та промірами статей екстер'єру дав змогу встановити наявність позитивної кореляції між вказаним комплексом ознак. Найбільш чітко корелює жива маса з обхватом грудей за лопатками (0,61—0,68), глибиною (0,54—0,62) та шириною грудей (0,53—0,57), шириною в кульшових зчленуваннях (0,62—0,69), обхватом п'ястка (0,55—0,69), висотою в холці (0,38—0,52), косою довжиною тулуба (0,33—0,36). Таким чином, можна виділити певну групу промірів статей екстер'єру, для якої характерний стабільний кореляційний зв'язок з живою масою. Проаналізувавши ступінь взаємозв'язку між живою масою та рівнем молочної продуктивності, за даними тварин, записаних у ДПК, ми встановили, що цей взаємозв'язок має тенденцію до зниження — від 0,72 (перший том) до 0,42 (десятий том). Слід зазначити, що при цьому в основному підвищувалась молочна продуктивність, а жива маса залишалася на вихідному рівні.

Одержані нами показники взаємозв'язку між промірами статей екстер'єру, живою масою та молочною продуктивністю свідчать, що відбір за рівнем надоїв у межах зазначеної вище співвідносної мінливості не зумовлює зниження показників живої маси та погіршення екстер'єрного типу тварин чорно-рябої породи західних районів України.

Надійшла до редколегії 19.06.1978 р.